

maakt ruimte voor onderwijs

MODULEHANDLEIDING FORMULEREN 2F

Inleiding	2
Doelgroep	2
Rubriekenoverzicht	3
De rubrieken toegelicht	5
Rubriek A: Zinsdelen	5
Rubriek B: Soorten zinnen	5
Rubriek C: Congruentie	5
Rubriek D: Voornaamwoorden	6
Rubriek E: Voorzetselgebruik	6
Rubriek F: Woordkeus	6
Rubriek G: Volgorde	6
Rubriek H: Overbodigheden	6
Rubriek I: Langere zinnen maken	6
Rubriek J: Tekst indelen in zinnen	6
Rubriek K: Teksten opstellen en indelen	6
Achtergrondinformatie	7

Inleiding

Numo is een online leermiddel waarmee leerlingen de basisvaardigheden van Nederlands, rekenen/wiskunde, Engels en Duits adaptief kunnen oefenen tot ze het beoogde niveau hebben bereikt.

Adaptief betekent dat het programma zich automatisch aanpast aan het oefengedrag van leerlingen. Is een leerling goed in een vaardigheid, dan gaat hij er met sprongen doorheen. Bij onderdelen waarmee hij moeite heeft, staat het programma langer stil. De leerling krijgt dan extra oefeningen en meer feedback.

Numo kan teruggrijpen op oefenstof van groep 6 van de basisschool. Een leerling die uitblinkt in een vaardigheid, kan doorgaan met oefenen tot 3F- of zelfs 4F-niveau. Dat is de grote kracht van adaptieve software!

Doordat leerlingen met Numo de basisvaardigheden eigen maken, heb jij als docent meer tijd voor andere, leuke dingen, zoals individuele begeleiding, thema-opdrachten, interactieve werkvormen, oefenen met schrijfvaardigheid, projecten rondom rekenen, debatteren en literatuur.

Doelgroep

Het programma Formuleren 2F is gemaakt voor eind vmbo en havo-3 en eventueel voor snelle leerlingen van de basisschool. Het is geschikt voor zowel autochtone als allochtone leerlingen. Vergeleken met het lagere niveau van Formuleren 1F wordt in dit programma meer aandacht besteed aan de grammaticale basis voor het bouwen van correcte zinnen. Het programma begint daar ook mee. U kunt de leerlingen op verschillende manieren met het programma laten werken. Formuleren 2F sluit aan bij elke lesmethode.

Als basiskennis voor dit programma geldt dat leerlingen moeten weten wat werkwoorden, zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden zijn. Het programma begint met het leren onderscheiden van de persoonsvorm.

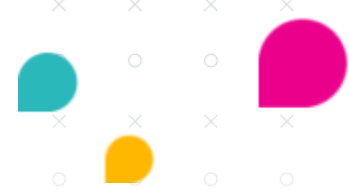

Rubriekenoverzicht

Rubriek	Oefening	Omschrijving van de activiteit
Sprongtoetsen	1 Rubriek A t/m F 2 Rubriek G t/m K	Lees de vraag en kies het goede antwoord. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
A Persoonsvorm en zinsdeel	1 Persoonsvorm typen 2 Bijzonder kapsel 3 Zinnen verdelen 4 Zinsdeel of niet 5 Zinsdelen	Vul de juiste vorm van het werkwoord in. Wijs alle persoonsvormen aan. Verdeel de zin in zinsdelen. Sleep de balkjes naar de juiste plaats. Lees de vraag en kies het goede antwoord. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
B Soorten zinnen	1 Mededelingen maken 2 Vraagzinnen maken 3 Gebiedend of niet 4 Drie soorten zinnen 5 Soorten zinnen	Zet de zinsdelen in de goede volgorde. Zet de zinsdelen in de goede volgorde zodat een vraag ontstaat. Is dit een gebiedende zin? Kies de juiste rij. Je ziet een zin. Wat voor soort zin is dat? Lees de vraag en kies het goede antwoord.
C Congruentie	1 Onderwerp aanwijzen 2 Kernwoord aanwijzen 3 Lange onderwerpen en kernwoord 4 Juiste vorm typen 5 Werkwoorden wijzigen 6 Zinnen verzinnen 7 Onderwerp en getal	Wijs in de zin aan wat het onderwerp is. Wijs in de zin aan wat het belangrijkste woord van het onderwerp is. Lees de vraag en kies het goede antwoord. Wat hoort op de open plaats? Typ de juiste vorm van het werkwoord. Wijzig alle werkwoorden van enkelvoud naar meervoud en andersom. Verzin een zin met de gegeven woorden. Maak van twee zinnen één langere zin met een voegwoord erin.
D Verwijzingen	1 Voornaamwoorden gebruiken 2 Bezittelijk of niet 3 Aanwijzend woord typen 4 Voornaamwoorden plaatsen 5 Zij of hun 6 Voornaamwoord invullen 7 Voornaamwoord kiezen	Vervang de naam steeds door een voornaamwoord. Is het dikgedrukte woord een bezittelijk voornaamwoord? Kies de juiste rij. Typ het woord dat past op de open plaats. Kies een woord uit de lijst dat op de open plaats in de tekst past. Wat hoort op de open plaats in de zin? Kies de juiste rij. Typ het woord dat past op de open plaats. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
E Voorzetsel-gebruik	1 Vluchten 2 Pesten 3 Vast voorzetsel typen 4 Voorzetsels in zinnen 5 Voorzetsels	Wijs in de tekst alle voorzetsels aan. Welk voorzetsel past op de open plaats? Typ het juiste voorzetsel op de open plaats. Typ het juiste voorzetsel op de open plaats. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
F Woordkeus	1 Synoniemen 2 Topartiest 3 Synoniemen van uitdrukkingen 4 Deftig of niet deftig 5 Straattaal 6 Een stage regelen 7 Synoniem en situatie 8 Herhaling en synoniem	Kies een groen vak. En dan een blauw vak dat erbij hoort. Vervang het tweede (zelfde) woord steeds door een passend synoniem. Maak van twee zinnen één langere zin met een voegwoord erin. Is dit een deftig woord? Klik in de juiste rij. Kies een groen vak. En dan een blauw vak dat erbij hoort. Vervang het hoofdletterwoord door een passender synoniem. Lees de vraag en kies het juiste antwoord. Lees de vraag en kies het goede antwoord.
G Woordvolgorde	1 Een ander begin 2 Het schoolkamp 3 Zin ombouwen 4 Mededeling of vraag 5 De schoolreis 6 Vervolg kiezen	Typ de tweede zin opnieuw. Begin met een ander woord. Wijzig alle werkwoorden van enkelvoud naar meervoud en andersom. Maak van een mededelende zin een vraagzin. In welke rij hoort deze zin? Verander de volgorde van sommige zinnen door met een ander woord te beginnen. Lees de eerste zin en kies het goede vervolg.
H Overbodigheden	1 Dubbeling aanwijzen 2 Dubbeling herkennen 3 Dubbelingen in teksten 4 Overbodigheden herkennen	Wijs aan wat overbodig is. Lees de eerste zin en kies het goede vervolg. Lees de eerste zin en kies het goede vervolg. Lees de eerste zin en kies het goede vervolg.

I Zinnen langer maken	<ol style="list-style-type: none"> 1 Zinnen koppelen 2 Voegwoord kiezen 3 Langere zinnen maken 4 Gescheiden 5 Kiezen uit drie 6 Verkeerde volgorde herkennen	<p>Welk vervolg past hier? Klik op het goede antwoord.</p> <p>Lees de eerste zin en kies het goede vervolg.</p> <p>Maak van twee zinnen één langere zin met een voegwoord erin.</p> <p>Koppel telkens twee zinnen van de tekst met het woord 'omdat'.</p> <p>Lees de vraag en kies de goede zin.</p> <p>Lees de vraag en kies het goede antwoord.</p>
J Zinnen afbakenen	<ol style="list-style-type: none"> 1 Compleet of niet 2 Twee zinnen 3 Aantal zinnen raden 4 Kortere zinnen maken 5 Adoptie 6 Een tekst indelen in zinnen	<p>Is de zin compleet of niet? Klik in de juiste rij.</p> <p>Klik op het eerste woord van de tweede zin.</p> <p>Lees de eerste zin en kies het goede vervolg.</p> <p>Maak van één lange zin twee kortere zinnen.</p> <p>Verander sommige zinnen van de tekst door met een ander woord te beginnen..</p> <p>Lees de vraag en kies de goede zin.</p>
K Teksten opstellen en indelen	<ol style="list-style-type: none"> 1 Aanhef en slotformule 2 Een tekst indelen 3 Een brief of mail samenstellen 4 Een brief of mail indelen 5 Een opstel indelen	<p>Lees de vraag en kies de juiste zin.</p> <p>Kies of typ het juiste antwoord.</p> <p>Lees de vraag en kies de juiste zin.</p> <p>Kies of typ het juiste antwoord.</p> <p>Kies of typ het juiste antwoord.</p>

De rubrieken toegelicht

Formulieren 2F behandelt een aantal belangrijke regels voor het bouwen van zinnen. In tegenstelling tot het programma Formulieren 1F dat veel meer werkt vanuit de intuïtie van de leerling, wordt op dit niveau begonnen met ondersteunende grammaticaoefeningen die de leerling bewust maken van de systematiek die bij het formuleren aan de orde is. In een aantal gevallen, bijvoorbeeld bij het gebruik van synoniemen en bij het construeren van korte of lange zinnen, worden stijladviezen gegeven. Als een leerling zich daar niet aan houdt, is dat niet perse fout, maar wel minder fraai of minder gewenst. In de uitlegschermen naast de regels ook meestal voorbeelden. De oefening begint met het tonen van deze uitlegschermen. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw nagelezen worden.

Het lesbestand Formulieren 2F bestaat uit 2 sprongtoetsen. Er zijn 64 oefeningen. In totaal bevat het bestand ruim 1900 opgaven. De oefenvormen die gebruikt worden zijn: *Rijen (6x)*, *Open vraag (13x)*, *Wijs aan in zin (4x)*, *Meerkeuze-2 (2x)*, *Meerkeuze-3 (11x)*, *Meerkeuze-4 (6x)*, *Meerkeuze5 (1x)*, *Meerkeuze-6 (5x)*, *Wijs aan in tekst (2x)*, *Plaats woord (2x)*, *Koppels (1x)*, *Volgorde (2x)*, *Slepen (1x)*, *Wijzig tekst (8x)*, *Koppelpuzzel (2x)*.

De onderwerpen die in deze module worden behandeld zijn:

- persoonsvorm en zinsdeel
- soorten zinnen
- congruentie
- verwijzingen
- voorzetselgebruik
- woordkeus
- woordvolgorde
- overbodigheden
- zinnen langer maken
- zinnen afbakenen

Rubriek A: Zinsdelen

Rubriek A gaat over het indelen van zinnen in zinsdelen. Voor het bepalen van de woordvolgorde is dat een belangrijke vaardigheid. Bovendien komt de persoonsvorm hier aan de orde, omdat die de basis vormt voor deze vaardigheid: alles wat vóór de persoonsvorm kan staan, is een zinsdeel. De rubriek bestaat uit vijf oefeningen in oplopende moeilijkheid en met vier verschillende oefenvormen.

Rubriek B: Soorten zinnen

In deze rubriek (rubriek B) wordt aandacht besteed aan de verschillende soorten zinnen: mededelende zinnen, vraagzinnen met vraagwoord of persoonsvorm vooraan en gebiedende zinnen. De leerling moet ze niet alleen herkennen, maar ook zelf maken. Ook de afsluitende leestekens die horen bij deze zinnen worden behandeld. Bij dit onderwerp horen vijf oefeningen in oplopende moeilijkheid en met drie verschillende oefenvormen.

Rubriek C: Congruentie

Rubriek C gaat over de overeenstemming in getal tussen onderwerp en persoonsvorm: ze staan beide in het enkelvoud of in het meervoud. Het woord 'congruentie' wordt daarbij niet gebruikt, we hebben het over 'onderwerp en getal'. Vanzelfsprekend komt hier eerst aan de orde hoe je het onderwerp van de zin vindt. Ook moeilijke, langere onderwerpen komen daarbij aan bod, waarbij de kennis over het afbakenen van zinsdelen weer van pas komt. Vervolgens moet de leerling zijn kennis toepassen bij het zelf typen of wijzigen van werkwoorden in een tekst. Er zijn in deze rubriek zeven oefeningen en er werden vijf verschillende oefenvormen gebruikt.

Rubriek D: Voornaamwoorden

In rubriek D komt het gebruik van voornaamwoorden aan bod. In eerste instantie afzonderlijk: persoonlijk, bezittelijk, aanwijzend en in tweede instantie gemixt. Voor formuleren zijn voornaamwoorden belangrijk als het gaat om het beperken van herhaling en het gebruik van de juiste verwijswaarden. Kwesties als het gebruik van 'jou' of 'jouw', en het gebruik van 'zij' of 'hun' worden geoefend. Er zijn zeven oefeningen in vijf verschillende oefenvormen.

Rubriek E: Voorzetselgebruik

Het gebruik van de juiste voorzetsels levert nog wel eens problemen op, vooral als het gaat om vaste voorzetsels, die geen letterlijke betekenis hebben. In deze rubriek leert de leerling eerst wat voorzetsels zijn en vervolgens krijgt hij informatie over het bestaan van vaste combinaties. Wie twijfelt over het juiste voorzetsel, heeft een goed woordenboek nodig. Net als in de meeste andere oefenprogramma's is het Digitale Woordenboek hiervoor beschikbaar. Uit de voorbeeldzinnen is de juiste combinatie af te leiden. Dit onderwerp heeft vier oefeningen in oplopende moeilijkheid, in drie verschillende oefenvormen.

Rubriek F: Woordkeus

Rubriek F gaat over de woordkeus. Eerst leert de leerling wat synoniemen zijn. Vervolgens leren ze dat synoniemen handig zijn om te veel herhaling van dezelfde woorden te voorkomen. Er is daarnaast aandacht voor het verschijnsel 'register', waarbij men leert dat niet elke synoniem op elke plaats past: woorden kunnen te formeel of te informeel zijn. Het onderwerp beslaat acht oefeningen in zes verschillende oefenvormen.

Rubriek G: Volgorde

Rubriek G behandelt het verschijnsel dat mededelende zinnen en vraagzinnen een verschillende woordvolgorde hebben en dat bij gebiedende zinnen het onderwerp ontbreekt. Bovendien is er in het Nederlands variatie in de woordvolgorde mogelijk en moet vaak alleen de persoonsvorm moet in een bepaalde soorten zinnen op een vaste plaats staan. De rubriek bestaat uit zes oefeningen, waarvan drie actieve formuleringsoefeningen in oplopende moeilijkheid en er zijn vier verschillende oefenvormen.

Rubriek H: Overbodigheden

Onderwerp H gaat over allerlei overbodigheden die in zinnen kunnen voorkomen, zoals pleonasme, dubbelzegging en de dubbele ontkenning. Deze termen worden overigens niet gebruikt. Men werkt van klein (woordgroep) naar groot (tekst). De stof wordt behandeld en geoefend in drie oefeningen in oplopende moeilijkheid, waarbij twee verschillende oefenvormen voorbij komen.

Rubriek I: Langere zinnen maken

Rubriek I gaat over het koppelen van korte zinnen tot langere zinnen, liefst mét gebruik van een toepasselijk voegwoord. Dat vergroot de begrijpelijkheid van een tekst en maakt een tekst minder 'hijgerig' van stijl. In zes oefeningen wordt de stof behandeld en geoefend. Ze lopen op in moeilijkheid en er zijn vier verschillende oefenvormen.

Rubriek J: Tekst indelen in zinnen

Rubriek J gaat over het afbakenen van zinnen in een tekst. Daarvoor wordt eerst stilgestaan bij de vraag wat een complete zin eigenlijk is. De vaardigheid van het verdelen van zinnen in zinsdelen komt hier weer van pas. Vervolgens moeten zinnen in een tekst worden afgebakend. Er zijn zes oefeningen, met vier verschillende oefenvormen.

Rubriek K: Teksten opstellen en indelen

Rubriek K gaat over het afbakenen van zinnen in een tekst en het opbouwen van een brief of opstel. Er zijn vijf oefeningen, in dit geval allemaal in de meerkeuzevorm. Soms mét en soms zonder tekst ernaast. In de eerste oefening staan aanhef en slotformule centraal (én het register dat daarbij past), in volgende oefeningen gaat het om hele teksten (mails en opstellen of werkstukken).

Achtergrondinformatie

Achtergronden van Formuleren 1F

Vanwege de zorg over het kennisniveau van taal en rekenen formeerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Deze expertgroep (commissie Meijerink) kreeg als opdracht om te adviseren wat leerlingen op het gebied taal en rekenen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun onderwijs carrière. Het resultaat is beschreven in het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen' (2008). In dit advies formuleert de Expertgroep:

- 'doorlopende leerlijnen' die ervoor zorgen dat het onderwijsresultaat van de ene sector naadloos aansluit op dat van de andere;
- 'referentieniveaus' met beschrijvingen van kennis en vaardigheden die leraren houvast bieden voor het bepalen, volgen en stimuleren van de ontwikkeling van leerlingen.

Het advies bestaat uit een hoofdrapport en voor zowel taal als rekenen een deelrapport. De rapporten zijn te downloaden vanaf de site van de Stichting Leerplanontwikkeling (www.slo.nl).

Drempels

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen tussen basisonderwijs, vmbo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels makkelijker kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten minimaal moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar hbo
4F	Eind vwo	van vo naar wo

Domeinen

In het rapport Over de drempels met taal onderscheidt de Expertgroep vier domeinen: (1) mondelinge taalvaardigheid, (2) lezen, (3) schrijven en (4) taalbeschouwing (grammatica) en taalverzorging. De stof van Formuleren 1F valt onder domein 3 (Schrijven). In de nota wordt aangegeven dat leerlingen voor het schrijven onder andere moeten beschikken over automatisen op het gebied van de grammaticale vaardigheden. Formuleren 1F beweegt zich op dat gebied en houdt zich vooral bezig met de stilistiek: het kunnen bouwen van correcte zinnen en het kunnen variëren als het gaat om opbouw, woordkeus en zinslengte. Ook aan de conventies van geschreven aard (het register) wordt enige aandacht besteed.

In het programma Formuleren 1F worden de regels voor de zinsbouw van het Nederlands uitgelegd en geoefend, zowel productief als receptief. Het laatste is belangrijk voor het geven van feedback op eigen en andermans schrijfproducten in verband met het reviseren van teksten. Gezien de aard en de mogelijkheden van een oefenprogramma beperkt dat zich tot de kleinere units, de woorden en zinnen.